

УДК 336.717:71

КВАСОВА О.П.

Київський національний університет технологій та дизайну

ОСОБЛИВОСТІ ЦІННИХ ПАПЕРІВ ЯК ІНСТРУМЕНТУ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ

Мета. Виявлення особливостей цінних паперів як дієвого інструменту здійснення інвестиційної діяльності банків.

Методика. При проведенні дослідження використовувались діалектичний метод пізнання, метод аналізу і синтезу, економіко-статистичні методи. При дослідженні класифікації цінних паперів використовувались методи співставлення, групування, історико-економічного аналізу.

Результати. В результаті проведеного дослідження виявлено, що інвестування банків в цінні папери має 5 стадій, які характеризують його здатність генерувати дохід. Динаміка та співвідношення активів і вкладень банків в цінні папери свідчать про зростання інтересу банків до інвестиційної діяльності на ринку цінних паперів, де особливого значення набувають державні цінні папери. Пропонується додатково здійснювати класифікацію цінних паперів за запропонованими характеристиками.

Наукова новизна. Розроблений цикл обігу цінних паперів, який визначає залежність доходу за ними від часу, доповнює теоретичні засади інвестування.

Практична значимість. Запропонована класифікація цінних паперів може бути використана при внесенні змін в законодавчі акти України.

Ключові слова: цінні папери, цикл обігу цінних паперів, державні цінні папери, інвестиційна діяльність банків.

Вступ. Діяльність суб'єктів господарювання на інвестиційному ринку тісно пов'язана з використанням цінних паперів, які можуть бути титулами власності, де виокремлюються акції, а також борговими зобов'язаннями, зокрема облігації. Маючи порівняно незначну власну вартість виготовлення, а інколи відсутність цієї вартості (бездокументарна форма випуску), цінні папери можуть бути продані за високою ринковою ціною, яка може бути значно вищою від вказаної номінальної, або навпаки, значно нижчою. Це можна пояснити тим, що цінні папери з визначеним на ньому номіналом відображають величину капіталу, який може змінюватись у часі. Банки можуть бути інвесторами на фондовому ринку, тобто вкладати свої грошові кошти в цінні папери інших емітентів, або здійснювати емісію цінних паперів, залучаючи при цьому ресурси для подальшого їх використання в своїй діяльності, що є важливим для розвитку економічних відносин в Україні.

Постановка завдання. Проблема інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання, а також використання цінних паперів як інструмента такої діяльності активно досліджується як вітчизняними так і зарубіжними вченими. Вагомий внесок у вирішення цієї проблеми внесли В.Д.Базилевич, І.М.Грищенко, А.П.Гречан, М.П.Денисенко, О.М.Іваницька, І.А.Ігнат'єва, В.В.Корнеєв, І.О.Лютій, О.В.Мертенс, В.І.Міщенко, С.В.Науменкова, І.О.Тарасенко, Г.М.Терещенко, Н.В.Чаленко. Однак питання використання цінних паперів в інвестиційній діяльності банків перманентно розвивається і потребує його вивчення і надання пропозицій щодо його удосконалення.

Виходячи із зазначеного визначена мета дослідження, яка полягає у вивченні питань використання цінних паперів в інвестиційній діяльності банків та надання пропозицій щодо її удосконалення.

Результати дослідження. Цінні папери є документами встановленої форми, які передбачають виконання зобов'язань згідно з умовами їхнього випуску та розміщення, а також можливість передачі прав щодо них іншим особам. В економічній теорії до категорії «цінний папір» відносять усі види фінансових інструментів, які можуть переходити від одного власника до другого (transferable securities), та такі, які не підлягають вільній купівлі-продажу (non-transferable securities) [1, с. 45].

Цінний папір є особливою формою існування та обігу фіктивного капіталу, який розвивається на основі позичкового капіталу. Фіктивний капітал відрізняється від інших форм, таких, як товарна, виробнича та грошова. В літературі під поняттям «фіктивний капітал» розуміється «накопичення і мобілізація грошового капіталу у вигляді різних цінних паперів» [2, с.12]. З таким визначенням можна погодитись, якщо фіктивний капітал розглядати у межах інвестиційної діяльності банків на фондовому ринку. Тоді цінний папір може обертатись замість самого капіталу, який він представляє, бути об'єктом купівлі-продажу і приносити дохід суб'єктам господарювання.

Крім інвесторів, цінні папери можуть купувати банки з метою здійснення інвестицій або їхнього подальшого перепродажу. У власника цінного паперу сам капітал, як правило, відсутній, але у нього є права на капітал, які зафіксовані у формі цінного паперу. Цінний папір дозволяє відокремити власність на капітал від самого капіталу, що дає змогу включати його в ринковий процес. Тобто, цінні папери можуть мати обіг на ринку цінних паперів і окремо від реального активу бути об'єктом купівлі-продажу, що дає можливість розвиватись економіці країни.

Сьогодні в Україні помітна тенденція до зменшення кількості паперових цінних паперів і переходу до безпаперової форми. Бездокументарна форма цінного паперу дає можливість володіти ним у формі електронних записів, що прискорює його обіг, спрощує випуск і здешевлює його. Перехід до бездокументарних цінних паперів дає поштовх щодо подальшого розвитку фондового ринку, що сприятиме поживленню інвестиційної діяльності банків. Однак існування та превалювання бездокументарної форми обігу вимагає подальшого розвитку депозитарної діяльності та обліку прав власності на цінні папери.

У банківській системі України вкладення банків в цінні папери станом 01.01.2014р. становили 138287 млн. грн., що склало 143,5 % у порівнянні з початком попереднього року. Темпи їх зростання коливалися в широкому діапазоні. Зокрема, станом на 01.01.2008 р. ці вкладення становили 28693 млн. грн., в 2009 р. було зменшення таких вкладень, що становило 96,9 % до попереднього року, однак в 2010 р. вкладення банків у цінні папери зросли на 212,4 %, і надалі спостерігається тенденція такого зростання до 104,9% у 2011 р. у порівнянні з 2010 р., у 2012 р. такі вкладення зросли на 109, 8 %. Крім цього, частка вкладень в цінні папери, які здійснюються банками в активах балансу банку коливається в широкому діапазоні, і лежить в межах 4,4 % станом на 01.01.2009 р. та 10,8 % - на 01.01. 2014 р. (таблиця 1). Така динаміка та

співвідношення активів і вкладень банків в цінні папери свідчить про зростання інтересу банків до інвестиційної діяльності на ринку цінних паперів.

Таблиця 1. Динаміка та співвідношення активів і вкладень банків в цінні папери

№ п/п	Назва показника	01.01. 2008	01.01. 2009	01.01. 2010	01.01. 2011	01.01 2012	01.01. 2013	01.01. 2014
1.	Кількість банків, які мають банківську ліцензію	175	184	182	176	176	176	180
2.	Активи, всього, млн. грн.	599396	926086	880302	942088	1054280	1127192	1278095
3.	у % до попереднього року	176,2	154,5	95,1	107,0	111,9	109,6	113,4
4.	Вкладення в цінні папери, млн. грн.	28693	40610	39335	83559	87719	96340	138287
5.	у відсотках до попереднього року	198,3	141,5	96,9	212,4	104,9	109,8	143,5
6.	Частка вкладень в цінні папери у активах, %	4,8	4,4	4,5	8,9	8,3	8,5	10,8

Джерело: розраховано автором за даними Національного банку України

При обігу цінний папір проходить декілька стадій на яких здійснюється емісія (випуск) цінних паперів, потім їх обіг і анулювання. Відповідно до цілей проведеного дослідження, ми пропонуємо розглянути цикл обіг цінних паперів, що має 5 стадій, які характеризують його здатність генерувати дохід; а саме емісію, зростання доходності цінного паперу, стабілізація співвідношення ціна/дохід, зменшення вартості, анулювання (рис. 1). Можна зазначити працю Г.М. Терещенко, в якій вона визначає тривалість життя цінних паперів як вартісний чинник. Автор при цьому справедливо зауважує, що крива життєвого циклу стосується і пайових цінних паперів, і боргових цінних паперів, мотивуючи це тим, що «навіть ті цінні папери, які випущені на невизначений строк, є лише теоретично безстроковими» [3]. Банкам при здійсненні інвестицій в цінні папери слід враховувати циклічність їхнього обігу і працювати на етапах їх емісії, зростання і стабілізації.

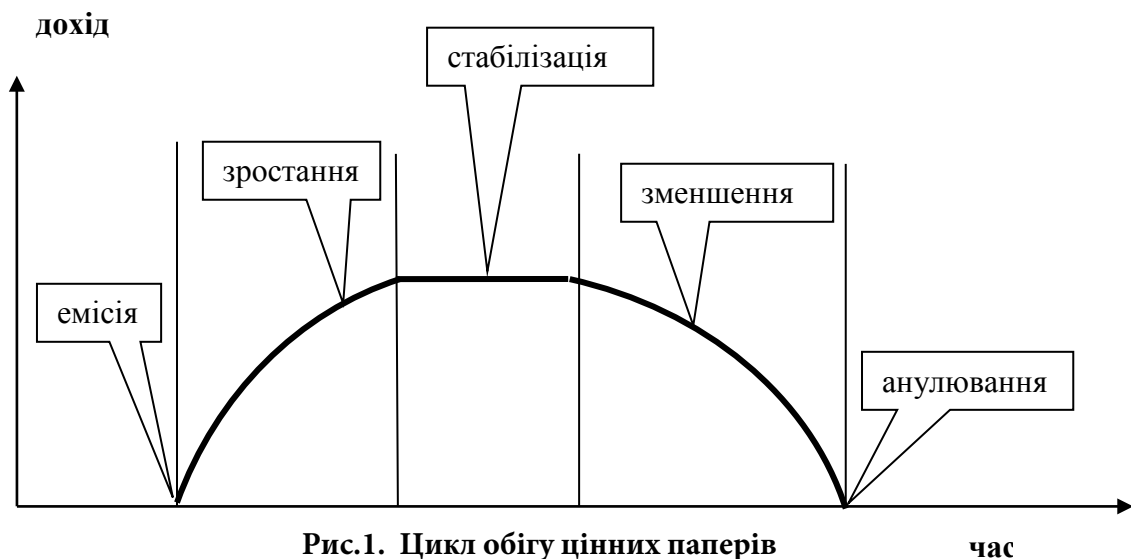

Рис.1. Цикл обігу цінних паперів
Джерело: розроблено автором

Банки, здійснюючи емісію облігацій, залучають ресурси для своєї діяльності, формують «довгі» пасиви, здійснюють диверсифікацію джерел ресурсів. З метою залучення ресурсів банками на ринку облігацій доцільно розробити за запровадити механізми управління емісійною діяльністю на такому ринку.

Важливого значення набуває питання емісії державних цінних паперів, яка здійснюється переважно з метою залучення коштів до державного бюджету, чи використання такої емісії як інструменту фондового ринку. Банки є активними учасниками операцій купівлі-продажу державних цінних паперів на фондовому ринку, які використовуються і для здійснення державного впливу на їх активність на фінансовому ринку та на величину кредитних грошей. Крім того, банки беруть активну участь у наповненні Державного бюджету, купуючи ОВДП.

Зазначимо, що класифікація цінних паперів, яка має місце в законодавчому полі України, на наш погляд, є недостатньою для всебічного їх аналізу та використання в інвестиційній діяльності, тому, враховуючи розвиток фондового ринку та діяльність банків на ньому в Україні, а також зарубіжний досвід пропонується додатково здійснювати їх класифікацію за наступними характеристиками:

- термін існування (строкові - безстрокові - відкличні);
- ціль використання (інвестиційні - неінвестиційні);
- національна належність (українські - іноземні);
- вид емітента (державні - недержавні);
- ступінь оборотності (ринкові - неринкові);
- рівень ризику (безризикові - ризикові);
- наявність нарахованого доходу (доходні - бездоходні);
- номінал (з постійним номіналом – зі змінним номіналом).

Зупинимося на деяких характеристиках цінних паперів із запропонованої класифікації, які є найбільш важливими для прийняття рішень банками з метою більш ефективного використання цінних паперів в інвестиційній діяльності. Строкові цінні папери випускаються на обмежений період часу, який може оговорюватись при

здійсненні емісії або визначатись в процесі їх обігу. В цій групі доцільно виділити короткострокові цінні папери (термін обігу до 1 року), середньострокові (термін обігу від 1 року до 10 років), довгострокові (термін обігу від 10 років) та відкличні. Безстрокові цінні папери випускаються на весь термін існування особи, яка має зобов'язання по ним. Такі папери безпосередньо не пов'язані з конкретним часовим періодом. До відкличних цінних паперів слід віднести такі, термін обігу яких нічим не регламентований, тобто, вони існують до моменту погашення, а дата погашення не визначається при випуску цінного паперу. Для відкличних цінних паперів повинен чітко встановлюватись порядок їх погашення.

Інвестиційні цінні папери є об'єктом для вкладення грошей як капіталу і слугують для отримання доходу (акції, інвестиційні сертифікати). Неінвестиційні цінні папери обслуговують грошові розрахунки на ринках. Типовим представником неінвестиційних цінних паперів є векселі.

Найбільшим і високонадійним емітентом цінних паперів в світовій практиці є державні органи, їхні папери є найменш ризиковими. Таку позицію підтверджують і дослідження вчених. Розглядаючи питання використання державних ощадних облігацій, В.І. Міщенко, В.В. Жупанин визначають наступні їхні переваги: «надійність, що забезпечується державою, яка є найбільш надійним позичальником; висока ліквідність, що може бути забезпечено погашення облігацій і доходів за ними в повному обсязі у відповідності до прийнятих державою зобов'язань; конкурентна доходність, яка характеризується оптимальним співвідношенням показників ризику і доходу, що наближається до середніх показників доходу за депозитними сертифікатами; можливість капіталізації доходів; можливість індексації номіналу облігації чи процентів з метою захисту від інфляції; можливість пільгового оподаткування доходів; зручність придбання завдяки наявності дрібних номіналів, розповсюдження через систему максимально наближених до населення точок продажу, Інтернет; зручність зберігання» [4, с. 47].

Законодавством України передбачено випуск цінних паперів за номінальною вартістю, тобто вони мають свій постійний номінал. Однак, в світовій практиці передбачено випуск цінних паперів зі змінним номіналом, наприклад, без грошового номіналу або з нульовим номіналом. При цьому вказується частка однієї акції в статутному капіталі, а номінал визначається шляхом поділу фактично сплаченого статутного капіталу на кількість акцій, і тому її номінал змінюється із зміною статутного капіталу, тобто має змінний номінал. В Україні доцільно також застосовувати подібну практику, оскільки в реальному секторі часто відбуваються зміни, що впливають на розмір статутного капіталу.

Висновки. Основним інструментом, з яким мають справи банки при здійсненні інвестування є цінні папери. Інвестування банків в цінні папери має 5 стадій, які характеризують його здатність генерувати дохід; а саме емісію, зростання доходності цінного паперу, стабілізація співвідношення ціна/дохід, зменшення вартості, анулювання, що треба враховувати банкам при здійсненні інвестицій в цінні папери. Динаміка та співвідношення активів і вкладень банків в цінні папери свідчать про зростання інтересу банків до інвестиційної діяльності на ринку цінних паперів. Класифікація цінних паперів, яка має місце в законодавчому полі України, на є

недостатньою для всебічного їх аналізу та використання в діяльності фінансових посередників. Тому, враховуючи розвиток фондового ринку та діяльність фінансових посередників на ньому в Україні, а також зарубіжний досвід, пропонується додатково здійснювати їх класифікацію за запропонованими характеристиками.

Подальші дослідження доцільно було б здійснювати у напрямку діяльності банків на ринку державних цінних паперів.

Список використаної літератури

1. Мертенс А.В. Инвестиции: Курс лекций по современной финансовой теории / А.В.Мертенс. – К.: Киевское инвестиционное агентство, 1997. – ХУІ, 416 с.: ил.
2. Жуков Е.Ф. Ценные бумаги и фондовые рынки / Е.Ф.Жуков: Учеб. Пособие для вузов. – М.: Банки и биржи, ЮНИТИ, 1995. – 224 с.
3. Терещенко Г.М. До питання ринкового регулювання руху цінних паперів / Г.М.Терещенко // Фінанси України. – 2006. — № 12.— С. 79-87.
4. Міщенко В.І. Організація залучення заощаджень населення на основі випуску казначейських зобов'язань України / В.І. Міщенко, В.В.Жупанин // Фінанси України. – 2008. — № 2. — С. 44-58.
5. Інвестиційно-інноваційна діяльність: теорія, практика, досвід: монографія / Денисенко М.П., Грищенко І.М., Гречан А.П. та ін.; За ред. д.е.н., проф., акад. М.П.Денисенка, д.е.н., проф. Л.І.Михайлової. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2008. – 1050 с.
6. Основні показники діяльності банків України [Електронний ресурс].— Режим доступу: www.bank.gov.ua.
7. Закон України «Про цінні папери та фондовий ринок» від 23 лютого 2006 р. №3480-ІУ. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: [zakon2.rada.gov.ua / laws / show / 3480-15](http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3480-15).

Рекомендовано до публікації д.е.н., проф. Денисенко М.П.

ЦЕННЫЕ БУМАГИ КАК ИНСТРУМЕНТ ИНВЕСТИЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ БАНКОВ

КВАСОВА О.П.

Киевский национальный университет технологий и дизайна

Цель: Выявление особенностей ценных бумаг как действенного инструмента осуществления инвестиционной деятельности банков.

Методика: При проведении исследований использовались диалектический метод познания, метод анализа и синтеза, экономико-статистические методы. При исследовании классификации ценных бумаг использовались методы сопоставления, группирования, историко-экономического анализа.

Результаты: Выявлено, что инвестирование банков в ценные бумаги имеет 5 стадий, которые характеризуют его способность генерировать доход. Динамика и соотношение активов и вложений банков в ценные бумаги свидетельствуют об усилении интереса банков к инвестиционной деятельности на рынке ценных бумаг, где особенного значения приобретают государственные ценные бумаги. Предлагается дополнительно классифицировать ценные бумаги за предложенными характеристиками.

Научная новизна: Предложенный цикл оборота ценных бумаг, который определяет зависимость дохода по ним от времени оборота, дополняет теоретические основы инвестирования.

Практическая значимость: Усовершенствованная классификация ценных бумаг может быть использована при внесении изменений в законодательные акты Украины.

Ключевые слова: ценные бумаги, цикл обращения ценных бумаг, государственные ценные бумаги, инвестиционная деятельность банков.

FEATURES OF SECURITIES AS AN INSTRUMENT OF BANKS' INVESTMENT ACTIVITIES

KVASOVA O. P.

Kyiv National University of Technologies and Design

Purpose. Identify features of the securities as an effective instrument for implementation of the investment activities of banks.

Methodology. In the study used the dialectical method, the method of analysis and synthesis, economic-statistical methods in the study of classification of securities used methods of comparison, grouping, historical and economic analysis.

Findings: It was found that investing in securities has five stages that characterize its ability to generate income. Dynamics and correlation of the assets and investments of banks in securities indicate the interest of banks to investment activity in the securities market, where special importance acquire Government securities. It is proposed to further classification of securities for a range of characteristics..

Originality. Proposed turnover of securities, which determines the dependence of income as period of maturity, complements the theoretical principles of investing.

Practical value. Improved classification of securities can be used for amendments to legislative acts of Ukraine.

Keywords: *securities, turnover of securities, Government securities, investment activities of banks (investment banking).*

УДК 330.131

ГЕСЕЛЕВА Н.В., ОМЕЛЮХ О.В.

Київський національний університет технологій та дизайну ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Мета. Дослідження ефективності впровадження інноваційних проектів на підприємстві.

Методика. Використано загальновідомі методи економічного аналізу і дослідження економічних процесів: системний підхід, факторний і порівняльний аналіз, економіко-статистичне, розрахунково-нормативне модулювання.

Результати. В роботі проаналізована доцільність впровадження нововведень, що дозволяють реалізувати на підприємстві безвідходне виробництво. В результаті досягається підвищення прибутку, зменшення витрат та в кінцевому підсумку підвищення конкурентоспроможності підприємства.